

Livsstilsforandringer som klimastrategi

Økosamfund repræsenterer levende laboratorier og innovative campusser, hvor man lærer at leve godt og let sammen.

Artiklen er skrevet af Ditlev Nissen (på det tidspunkt formand for Landsforeningen for Økosamfund) og præsenterede på den [6th Living Knowledge Conference](#) - An Innovative Civil Society: Impact through Co-creation and Participation, afholdt på Aalborg Universitet i København, den 11. april 2014.

ABSTRACT: Artiklen beskriver den livsstil, som findes i danske og udenlandske økosamfund, og hvordan den bidrager til at mindske vores miljøbelastning og ressourceforbrug. Artiklen ser også på, hvordan økosamfund dækker basale behov, og på den livskvalitet, der skabes i økosamfundene. Desuden ser den på, hvad den akademiske verden kan lære af økosamfundene som uddannelsessteder for uddannelse i bæredygtighed. Endelig ses der på den rolle, som sociale eksperimenter, social kapital og demokratisk fornyelse kan spille for at fremme bæredygtige livsstilsændringer i kommuner og lokalsamfund.

Livsstilsforandringer handler først og fremmest om bevidsthed

Det første skridt mod at skabe livsstilsændringer er at vække vores bevidsthed om, hvor tæt forbundne alt og alle er på denne planet og i universet. Vi er nødt til at skabe et perspektiv, hvorfra vi fuldt ud kan se, at de mange kriser menneskeheden står over for - økologisk, økonomisk, socialt, kulturelt og åndeligt - alle er vævet sammen. Det er simpelthen umuligt at løse et problem, uden samtidig at løse de andre.

Vi er nødt til at forstå, hvordan den industrielle livsstil, som er rodfæstet i et stigende forbrug, økonomisk vækst og forbrug af fossil energi, ødelægger muligheden for et værdifuldt liv for de mange mennesker, der i dag lever under fattigdomsgrænsen og for kommende generationer overalt på kloden. Først derefter kan vi begynde at søge alternativer.

I 2009 udtrykte FN's generalsekretær, Ban Ki-moon, hvad det er for en udfordring vi står over for: *"Vi har mindre end ti år til at stoppe de stigende udledninger af drivhusgasser, hvis vi skal undgå katastrofale konsekvenser for mennesker og for planeten. Det er simpelthen den største kollektive udfordring for den menneskelige familie."* (Ki-moon 2009)

Det er især folk i det globale nord og de øvrige rige samfund, der skal ændre vaner. I øjeblikket handler vi, som om vi har mere end én planet Jorden, hvorfra man kan tage ressourcer. Vores "økologiske fodaftryk", en populær måling af ressourceforbrug, skal reduceres med 80% før 2050.

Tidligere klima- og energiminister Martin Lidegaard beskriver udfordringen på følgende måde: *"Dommedagsprofetier virker ikke stærkt nok som politisk motivation, uanset hvor realistiske de er. Mareridtet er ikke nok til at skræmme os til en anden politik eller adfærd. Vi skal kunne tro på alternativet og vejen dertil, og begge dele skal forekomme mindst lige så indbydende som det liv, vi lever i dag. Gerne mere. Derfor er den primære opgave ikke at fortælle os selv og hinanden, hvad vi ikke må. Opgaven er at beskrive, hvad vi rent faktisk kan udrette sammen og gøre det så overbevisende, at forandringen synes logisk og uimodståelig."* (Lidegaard 2013)

Det udviklingsarbejde, som økosamfundene har bedrevet igennem de sidste 50 år, er et billede på, at livsstilsforandringer både er logiske og uimodståelige. *"Økosamfunds-bevægelsen har noget at bidrage med, som er helt unikt. Vi kan se det mange steder på jorden, hvilket ikke er bredt anerkendt, at en ændring i livsstil kan reducere CO²-udledningen med mere end halvdelen uden nogen reduktion i livskvalitet. I virkeligheden kan det øge vores livskvalitet!"* Disse ord er fra redaktørerne af den internationale udgave af LØS-NET #61-62, udgivet af Landsforeningen for Økosamfund i forbindelse med COP15 klimatopmødet i København i 2009 (Jackson 2009).

Hvad er et økosamfund?

Økosamfund er bosættelser, der forsøger at integrere alle tilværelsens aspekter: boliger, kultur, virksomheder, institutioner, lokalproduktion, selvforvaltning og meget mere. Målet er at integrere menneskelig aktivitet i det naturlige miljø så skånsomt som muligt. Energiforbrug og miljøbelastning søges konstant nedbragt. Et hovedformål er at sikre gode livsbetingelser for fremtidige generationer, baseret på filosofien, at "Jorden er ikke en gave fra vore forfædre. Den er et lån fra vore børn".

I Danmark er der 30-40 økosamfund, og flere nye er i planlægnings- og etableringsfasen. De er langt fra ens og spænder fra mindre bofællesskaber/andels-boligforeninger (5-50 beboere) til

større økologiske fællesskaber og landsbyer (50-400 beboere). 5-10 fællesskaber er samlet omkring en specifik spirituel praksis med tilhørende kursusaktiviteter (10-100 beboere).

[Global Ecovillage Network](#) (GEN) har udviklet en metode til at designe, udvikle og vedligeholde økosamfund, og ikke mindst til at undervise andre i at skabe nye økosamfund. Metoden er illustreret ved bæredygtighedshjulet og er en holistisk tilgang, der består af fire dimensioner: Økologi, Social, Økonomi og Verdensbillede (det kulturelle og spirituelle aspekt).

Figur 1: Bæredygtighedshjulet er et billede på indholdet i Ecovillage Design Education, en fire ugers lev-og-lær-uddannelse udviklet af [Gaia Education](#) (2014). Uddannelsen er anerkendt og godkendt af UNESCO og UNITAR som en del af FN's 10-år for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling (2005-2014).

Hvorfor og hvordan økosamfund skabes

De mennesker, der skaber eller flytter ind i økosamfund, er alle aktivt søgende efter et meningsfuldt liv. De har ambitioner på det personlige plan og et ønske om at være en del af en gruppe, der deler deres vision. Oftest ønsker de at samarbejde med det omgivende "konventionelle" lokalsamfund. I et større perspektiv ønsker de at påvirke det omgivende samfund til at bevæge sig i en mere bæredygtig retning.

Udenforstående kan opleve økosamfund som enklaver, der er så optaget af sig selv, at de glemmer, at de er en del af et større samfund. I mine øjne handler det om, at det at skabe et økosamfund er en krævende proces. Rammerne for hverdagslivet skal etableres før "nybyggerne" for alvor kan engagere sig i det omgivende samfund.

Etablering af et økosamfund foregår i mange faser. Begyndende med "jeg vil realisere min drøm", til at finde sammen med en gruppe mennesker, der har en fælles vision. Søge efter jord, samarbejde med kommunen om at lave en rummelig lokalplan, købe jord, byggemodne (ofte med biologisk vandrensning), bygge huse og fælleshus.

Det sociale og demokratiske liv omfatter fællesspisning, forskellige typer af møder og fælles arbejdsdage. Børnefamilierne engageres i (etablering af) børnehave og skole. Når de grundlæggende funktioner er på plads, bliver der energi til at skabe større kulturelle begivenheder som julecafe, høstmarked og festivaler.

Etablering af og udbygning af energi- og ressourcebesparende løsninger såsom vindmøller, solfangere, delebilsordninger, håndtering af affald og lokal fødevarerproduktion er en løbende opgave. Det faktum, at der ofte er et højt niveau af vegetarisk kost i økosamfundene, hjælper også til at beskytte naturen.

Nogle økosamfund stræber efter at blive såkaldte lev-og-lær-centre, hvor folk fra ind- og udland kommer på praksisnære kurser, der kombinerer undervisning og feltarbejde. Varigheden er fra 2 dage til 4 uger. Andre engagerer sig i det politiske liv. For eksempel sidder en beboer fra fællesskabet [Svanholm](#) i kommunalbestyrelsen i Frederikssund. I [Damanhur](#) i Italien er en af indbyggerne borgmester i den lokale by Vidracco.

Efter en årrække begynder de også at påvirke det lokale erhvervsliv. Økosamfundet [Dyssekilde](#), grundlagt i 1989, er i Halsnæs kommunens erhvervspolitik identificeret som kommunens 5. strategiske erhvervsklynge (Halsnæs 2011). [Findhorn](#) i Skotland, grundlagt i 1962, har undervisning

og lokal produktion som primære erhvervsaktivitet. Findhorn har en omsætning på £ 5 millioner om året og bidrager med godt 400 lokale arbejdspladser.

Social mangfoldighed

En af de store kvaliteter i økosamfund er, at der er plads til alle. Unge og gamle, par, singler, familier med børn og kollektiver lever side om side. Et godt eksempel er [Munksøgård](#) tæt på Roskilde, der består af fem boliggrupper (seniorer, ungdom og familieboliger) med hver deres fælleshus: Ejerforholdene er blandet med både ejer-, lejer- og andelsboliger.

Vedligeholdelse og udvikling er afhængigt af, at alle engagerer sig. De fleste opgaver udføres som frivilligt arbejde eller som en del af et lokalt økonomisk system der fungerer parallelt med den nationale valuta. Målet er fælles løsninger og lokale arbejdspladser. Mange økosamfund har en ambitiøs drøm om at blive selvforsynende med energi, fødevarer, affaldsbehandling m.m.

Økosamfundenes struktur skaber mulighed for et liv fuldt af meningsfyldte relationer. De ældre, der er pensioneret, lægger ofte et stort engagement i fællesskabets mange opgaver, og de spiller en aktiv rolle i det rige børneliv. Nogle fællesskaber har et oldekolle eller en boggruppe for ældre. Flere steder bor både tre og fire generationer af den samme familie i fællesskabet.

At vokse op i et økosamfund har mange fordele. Udearealerne er oftest grønne og bilfri, hvilket betyder, at det er en sund og sikker plads for børnenes leg. Den konstante tilstedeværelse af andre børn og voksne, udover barnets egen familie, giver let mange venner og en sund vifte af voksne rollemodeller.

Skilsmisser forekommer også i økosamfund. En positiv ting er, at mange forældre, på trods af adskillelsen, bliver boende i, eller tæt på fællesskabet, hvorved begge forældre fortsat er nærværende i børnenes dagligdag.

Daniel Greenberg fra [Sirius Community](#), USA, skriver om social mangfoldighed: *"Økosamfund har en tendens til at være mere heterarkiske (ja, det er et ord) og der er sædvanligvis en bred mangfoldighed af relationer mellem medlemmer, der interagerer mere eller mindre på lige fod. To personer kan lave mad sammen den ene dag, sidde i et økonomimøde den næste dag og hjælpe med at høste grøntsager en tredje dag. Disse forhold af gensidig afhængighed gør, at medlemmerne lærer hinanden at kende på mange niveauer og det hjælper dem til bedre at forstå kompleksiteten i levende systemer."* (Greensberg 2011-05)

Velfærdsopgaver løses på nye måder

[Hertha Levefællesskab](#) i Skanderborg og [Andelssamfundet Hjortshøj](#) i Århus er to økosamfund, der har et bofællesskab for fysisk og psykisk handicappede integreret i fællesskabet. Hertha har 130 beboere, hvoraf de 20 bor i bofællesskabet. De arbejder med begrebet "omvendt integration", hvor "normale" mennesker inviteres til at leve med og i nærheden af de udviklingshæmmede. Der er bygget boliger til deres behov, og der er skabt beskyttede arbejdspladser inden for køkken, vaskeri, bageri, væveri, landbrug, mejeri og gartneri. Da Skanderborg kommune for nogle år siden besluttede, at alle børnehaver skulle have en madordning, blev Hertha spurgt, om de ville påtage sig opgaven. Derefter lavede Hertha et værksted, hvor de handicappede laver maden sammen med børnene i børnehaven. (Uggerby, 2013)

En gruppe undervisere i Økosamfundet [Hallingelille](#) i Ringsted har etableret en forening med det formål at "*udvikle en større forståelse for, hvordan vi kan leve på mere sunde, bæredygtige, menneskelige og meningsfulde måder som medansvarlige og medskabende mennesker, der deltager i en stor mangfoldighed af naturlige økosystemer, grupper og lokalsamfund, lokale og globale samfund.*" ([Mimundo](#)). Mange beboere i Hallingelille deltager gratis i foreningens kurser, mod at hjælpe med det praktiske. Samtidigt med, at økosamfundet deler sin viden med de besøgende udefra, bidrager både undervisningen og de besøgende med ny viden og idéer, som senere indgår i landsbyens eget udviklingsarbejde. Hallingelille var i 2012 vært for den første Ecovillage Design Education (EDE) i Danmark.

Opbygge fællesskab og værdsætte mangfoldighed

Økosamfund har mange typer af organisatoriske strukturer og dynamikker. En type er drevet af en stærk idealisme og kraftfulde individer, der oftest fokuserer på den økologiske og økonomiske dimension. Den slags engagement kan være inspirerende og motiverende, men hvis stilen er enøjet og ufleksibel, kan det bidrage til destruktive konflikter, der i den sidste ende kan føre til adskillelse på alle relationelle niveauer; par, familier og i økosamfundet.

Andre økosamfund etablerer en ledelse og struktur, hvor idealisme og stærke individer indgår i et dynamisk samspil med fælles formål, værdier og metoder til at håndtere de svære konflikter. Her bliver konflikter mødt med en vilje til at lytte og gøre konflikterne til en læringsmulighed for hele fællesskabet. Et eksempel er [Sieben Linden](#), et økosamfund i Tyskland, hvor de arbejder med opmærksom kommunikation: "*Vi indså tidligt i processen, at hvis økosamfundet skulle blive en*

succes, havde vi brug for en høj grad af gennemsigtighed. Først når vi kender hinandens værdier og historie, kan vi vurdere og værdsætte, hvad de andre gør. For at vise de andre, hvem vi er og for at lære hinanden at kende og kunne løse konflikter, bruger vi udover den direkte ansigt-til-ansigt tilgang metoder som Forum, Ikkevoldelig Kommunikation og mægling, for at nævne et par stykker. Således kan vi både vokse og leve sammen". (Sieben Linden)

For at understøtte opmærksomme kommunikation i hverdagen har Sieben Linden tre typer af møder der indgår i deres beslutningsprocesser:

1. Møder, hvor følelser deles: Det kan handle om konflikter, arbejdsløshed, skilsmisser eller situationer der vækker glæde og stolthed. Formålet er at styrke kærlighed, medfølelse og gensidig tillid.
2. Møder, hvor verdensbillede deles: Om værdier, holdninger og overbevisninger. Fx natursyn, vegetarisme, meditation, økonomi m.m.. Formålet er at vække bevidsthed, finde og styrke de fælles værdier.
3. Organisationsmøder: Fra store fællesmøder til møder i arbejdsgrupper. Formålet er at gøre drømmene til virkelighed.

I [Hallingelilles værdigrundlag](#) er der en række punkter, som beskriver deres stræben efter at være opmærksomme på hinandens sociale trivsel, at vise omsorg for hinanden og at inkludere alle.

Nogle af de metoder og principper, de bruger, er:

- *Prioritere personlige check in og check ud runder på fællesmøder samt brug af 'heartkeepers', der er særlig opmærksomme på at bevare en god energi.*
- *Afholdelse af børnemøder, om børnevelværd og børneansvar, efter alder.*
- *Tage uenigheder op undervejs i stedet for at lade dem vokse.*
- *En konstruktiv konfliktløsningsmodel med interne/eksterne mæglere.*
- *Huske hinanden på at tale ordentligt til hinanden og omtale 3. person med konstruktivt formål.*
- *Nedsættelse af en trivselsgruppe, der arrangerer tilbud om f.eks. trivselsaftener og husmiddage, hvor man kan besøge dem, der ikke normalt er tættest på." (Hallingelille 2009)*

Spiritualitet med socialt engagement

Et eksempel på et økosamfund, som er baseret på en åndelig/spirituel vision er Findhorn i Skotland, grundlagt i 1962:

"De [grundlæggende principper for Findhorn Foundation og fællesskab](#) er forblevet i centrum for alle vores aktiviteter i årenes løb; det drejer sig om:

- Dyb indre lytten, og at handle fra denne indre kilde til visdom*
- At skabe i samklang med naturens intelligens*
- At tjene verden.*

Hvordan disse principper kommer til udtryk gennem vores aktiviteter, ændrer og udvikler sig over tid; dette afspejler både udviklingen i bevidstheden om dels fællesskabet og dels behovene i verden omkring os, lokalt og globalt.

Meditation i dens forskellige former - såsom at sidde stille, sang, dans, at være i naturen, at arbejde - praktiseres på Findhorn som et middel til at forbinde sig med og lytte til vores indre kilde til visdom "(Findhorn)

I "Jordens Sang - en syntese af videnskabeligt & spirituelt funderet verdenssyn", en af de [4 nøgler til at udvikle bæredygtige samfund overalt på Jorden](#) (Gaia Education), findes et kapitel om spiritualitet, som er en socialt funderet og engageret spiritualitet; her gives en "oversigt over indsigter, der har vist sig at være et nyttigt redskab til socialt engagerede aktivister, der tumler med, hvordan man kan integrere sine 'indre' åndelige værdier i sit 'ydre' praktiske arbejde" (Keepin 2012, s.214). Her skal nævnes 6 af de i alt 14 retningslinjer i oversigten for at illustrere denne dimension:

- Transformation af motivation fra vrede/angst/fortvivlelse til medfølelse/kærlighed/formål.
- Ikke-tilknytning til resultatet.
- Undgå at dæmonisere sine modstandere.
- Elske sin fjende.
- Hvad du fokuserer på, bliver du.
- Tag tilstrækkelig med tid til Retreat, Fornyelse og Dyb Lytten.

Jeg har besøgt flere økosamfund i Europa og er imponerede over, hvor mange steder det åndelige aspekt er velintegreret i det daglige liv og i lev-og-lær undervisningen. Lev-og-lær som undervisningsmetode i komplekse økologiske, økonomiske og sociale temaer, kombineret med

personlige og åndelige aspekter i en meget forskelligartet gruppe af studerende (alder, uddannelse, land), giver en meget lærerig oplevelse.

Livsstilsændringer og miljøpåvirkninger

Hidtil har der ikke været nogen synderlige videnskabelige undersøgelser eller forskning om økosamfund og deres forsøg på at leve mere miljøvenligt, men det arbejde, der er gjort, ser lovende ud. En ingeniørundersøgelse, udført i tre danske økosamfund i 2009, viste, at CO₂-udledningen er 60% lavere i økosamfund end det danske gennemsnit.

I ton CO ₂ om året	Opvarmning	El	Transport	Forbrugs-goder	Ferskvands-forbrug	I alt
Dansk gennemsnit	1,59	0,95	2,02	1,49	0,17	6,22
Munksøgård	0	0,81	0,55	1,16	0,09	2,61
Hjortshøj	0	0,72	0,52	1,07	0,10	2,41
Svanholm	0	0,00	0,71	0,87	0,26	1,84
Øko-borger i gennemsnit	0	0,60	0,70	1,06	0,15	2,51

Table 1: Gennemsnitlige CO₂-emissioner for varme, el, transport, forbrug og forbrug af ferskvand, dansk gennemsnit sammenlignet med borgere fra de tre økosamfund.

Jonathan Dawson er leder af økonomistudiet ved [Schumacher College](#). Indtil for nylig var han medlem af Findhorn Ecovillage og formand for Global Ecovillage Network (GEN). I publikationen "[Verdens Tilstand 2010](#)" skrev han artiklen "Økosamfund og omdannelsen af værdier", hvor han henviste til de seneste undersøgelser, der bekræfter, at økosamfundenes belastning af det såkaldte økologiske fodaftryk er markant lavere end i de gennemsnitlige konventionelle samfund. "En undersøgelse fra 2003 fra Kassel Universitet har kigget på kuldioxidemissionerne forbundet med to økosamfund i Tyskland. Den fandt, at udledningen per indbygger i økosamfundene Sieben Linden og Kommune Niederkufungen var henholdsvis 28 og 42 procent af det tyske gennemsnit." "En undersøgelse foretaget af Det Stockholmske Miljøinstitut fandt, at Findhorn økosamfund i Skotland har et økologisk fodaftryk pr person som er lidt over halvdelen af det gennemsnitlige britiske; dette er det laveste fodaftryk registreret for noget samfund i den industrielle verden."

"En undersøgelse fra 2006 sammenlignede hvilke bidrag økonomisk, menneskelig, social og naturlig kapital havde til livskvaliteten i 30 øko/spirituelle samfund med det tilsvarende i byerne Burlington og Vermont. Undersøgelsen fandt, at livskvaliteten var lidt højere i økosamfundene på trods af, at de gennemsnitlige indkomster var betydeligt lavere på grund af en større opmærksomhed på og værdsættelse af andre former for kapital, især social kapital. "

" Det er især interessant, at mange af de aktiviteter og designfunktioner, der er ansvarlige for lavenergi og ressourceudnyttelse i økosamfundene, også er blandt de vigtigste bidrag til en bedre livskvalitet. "(Dawson 2010).

Landsforeningen for Økosamfund håber, at lignende tværfaglige studier vil blive lavet i Danmark, da det vil være meget interessant at se de konkrete resultater af 25 års folkelige eksperimenter.

Behov dækkes på nye måder / Indflydelse og meningsfuldhed

En væsentlig forklaring på, hvordan økosamfund er i stand til at have en høj livskvalitet og samtidigt en lav miljøbelastning er, at den sociale rigdom opfylder behov, som i mainstream-samfundet ofte tilfredsstilles med den ene eller den anden form for materialisme. Eksempler kan være at have en spontan aften med venner i lokalsamfundet, i stedet for at sidde foran fjernsynet eller internettet. Eller lave mad til en stor gruppe mennesker, i modsætning til en lille familie, og at deling af køkkenmaskiner også sparer ressourcer.

[Jeppe Læssøe](#), der forsker i miljøpædagogik og folkeoplysning om bæredygtig udvikling, siger:

"Løsningen af miljøproblemerne har det sociale som vilkår, lige som der er socialkulturelle årsager til at miljøproblemerne opstår. Det er socialøkologiens opgave, at integrere de økologiske og sociale dimensioner således, at der skabes en sammenhæng mellem løsningen af lokale miljøproblemer og udviklingen af de sociale sider af vores liv." (Læssøe 1993) Det er netop sammenhængen mellem de lokale miljøproblemer og de sociale sider af beboernes liv, der er én af kilderne til de gode miljømæssige resultater i økosamfundene.

I det moderne samfund synes styring og implementering af beslutninger ofte uden for rækkevidde for almindelige mennesker. Samtidig er alle optaget af individualitet og selvrealisering. Nogle mennesker kan, ved at leve i et økosamfund, opfylde deres søgen efter identitet og selvrealisering. Her er den højeste myndighed fællesmødet, og alle medlemmer har mulighed for, og forventning om, at deltage i både beslutningsprocesser og deres virkeliggørelse. Aktiv deltagelse kan give en følelse af indflydelse, ansvar og skabelse, der er meget livsbekræftende.

En anden kvalitet er omsorgsaspektet. Først og fremmest kender folk i økosamfundene hinanden bedre end i de fleste boligområder i almindelighed. Hvis du er tæt på nogen, føles det mere naturligt at drage omsorg for dem, den gensidige afhængighed er simpelthen mere indlysende. Hvis en person lider, vil hele fællesskabet blive berørt deraf, det være sig på livets små eller store områder. At have følelsen af og erfaringen med, at andre viser dig omsorg, beriger ens liv.

Samarbejde og samskabelse

Et betydningsfuldt aspekt i økosamfund er, at udvikle vores samarbejdskompetencer og skabe fremtiden i fællesskab. Otto Scharmer, skaberen af Teori U, hjælper grupper af aktører fra erhvervsliv, stat og civilsamfund med at øge bevidstheden og skabe innovation i hele systemer. I sin blog skriver han om hvordan mennesker forholder sig til hinanden og til hele systemet. Han citerer en deltager fra en begivenhed hvor deltagerne havde meget forskellig baggrund: *"Jeg var så overrasket over kvaliteten af bevidsthed og forbindelse i lokalet. Det skete helt naturligt, jeg har aldrig oplevet noget som dette..."* *"Der var meget lidt ego i lokalet. Ego-bevidsthed var væk, og øko-bevidsthed blev aktiveret i næsten alle deltagerne. Det var en ganske naturlig proces. Meget forskellig fra hvad jeg har oplevet noget andet sted. Som om et slumrende samarbejds-gen er blevet tændt ... "* ([Scharmer 2014](#)).

Den slags kvalitet af nærvær, som her er nævnt, svarer til oplevelser, jeg har haft i undervisningsforløb og ved konferencer i økosamfundsbevægelsen, især når ~~værten har været et økosamfund, som lægger~~ er vægt på både den sociale og verdensbillede dimensionen. Kulturen i disse økosamfundsbegebenheder minder om det Scharmer omtaler som, at aktivere "The Field of the Future"; hvor undervisere og deltagere i fællesskab arbejder ud fra syv redskaber og praksisser til at sam-sanse og aktiverer det bedste potentiale for fremtiden:

- 1) En kernegruppe holder fokus på den fælles intention
- 2) Nærværende metoder og værktøjer.
- 3) Eksperimentelle laboratorier: historiefortælling og teater.
- 4) Forbindelse med kilden.
- 5) Vække den udokumenterede del af vores historie.
- 6) Prototyper af det nye.
- 7) Skabe tråde til og forbindelse med større økosystemer.

Min erfaring som deltager i og facilitator af et utal af samskabende *"the field of the future"* udviklingsprocesser er, at processerne på en og samme tid udvikler deltagernes sociale

kompetencer og giver dem oplevelser af at skabe i fællesskab. Den læring og det menneskelige samspil der her foregår, mætter langt mere end den mæthed vi opnår igennem overflødig materiel forbrug.

To kursister på Omstillingsagent (et seks ugers kursus for ledige inspirerede af Ecovillage Design Education) udtrykker i evalueringen deres oplevelse af, at være i en samskabende udviklingsproces: *"Det er en gave at få et kig ind i andres virkelighed – og få lov at opleve hvordan – vi på trods af forskelligheder gav plads og rum til hinanden – og samlede vores energier, kompetencer og erfaringer – og ikke mindst varme – i et fælles tredje. Stort!"*.

"Omstilling/bæredygtighed handler ikke kun om miljø, men også om en selv. Jeg har lært en del socialt. Både i fht. gruppen og mig selv. Men også om miljø: Cradle 2 Cradle, permakultur, matrix landbrug m.m. Når man løfter i flok / har et stærkt fællesskab, kan man sgu (undskyld!) meget!" ([Omstillingsagent](#), 2013)

Handlinger der øger menneskers trivsel

En anden del af omstillingen handler om trivsel. En britisk undersøgelse (*Government's Foresight project on Mental Capital and Wellbeing*), har udviklet et sæt af evidensbaserede tiltag til forbedring af personlig velvære. *"Målet var at analysere de vigtigste drivkræfter for mental kapital og trivsel, med henblik på at udvikle en langsigtet vision for at maksimere mentale kapital og trivsel i UK, til gavn for samfundet og den enkelte. Begrebet velvære består af to hovedelementer: oplevelsen af veltilpashed og at fungere godt. Følelsen af lykke, tilfredshed, nydelse, nysgerrighed og engagement er karakteristisk for en person, der har en positiv oplevelse af sit liv. Lige så vigtigt for trivsel er vores funktion i verden. Oplevelsen af positive relationer, at have en vis kontrol over sit liv og at have en følelse af formål er alle vigtige egenskaber for trivsel"*. Som output af undersøgelsen nævnes fem daglige handlemåder i vores hverdag, der er vigtige for trivsel ([Neweconomics.org](#), 2011).

- Forbindelse - at skabe forbindelser til andre mennesker vil understøtte og berige din hverdag.
- Vær fysisk aktiv - træning gør, at du føler dig godt tilpas og øger dit niveau af mobilitet og kondition.
- Vær opmærksom - at reflektere over dine oplevelser vil hjælpe dig med at forstå, hvad der betyder noget for dig.

- Vedbliv med at lære - at lære nye ting vil gøre dig mere tillidsfuld og medvirke til, at du har det sjovt.
- Give til andre - se at du selv, og din lykke, knyttet til det omgivende samfund, kan være utroligt berigende og kan skabe nye forbindelser til mennesker omkring dig.

Som jeg ser det, har dagliglivet i et økosamfund en sociale og fysiske kontekst, der helt naturligt skaber rammer for denne liste af handlemåder.

Hvad kan den akademiske verden lære af økosamfund?

[Daniel Greenberg](#), Ph.d. og bosat i [Sirius Community](#), Massachusetts, USA, er grundlægger af Living Routes, en organisation, der indtil januar 2014 har sendt godt 1.500 amerikanske universitetsstuderende på lev-og-lær-kurser i økosamfund over hele verden. I 2011 skrev han en blog, hvor han udforskede "uddannelse frem mod en bæredygtig fremtid". Her ønskede han blandt andet at forklare, hvorfor den akademiske verden har brug for økosamfund som læringscentre. Herunder er en liste, hvor han sammenligner de paradigmer der præger henholdsvis den akademiske verden og økosamfund:

Den akademiske verden	Økosamfund
<p>Konservativ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intet vil nogensinde ændre sig. Vi skal blot fortsætte med at gøre, som vi plejer. • Vi skal have tillid til at de højtuddannede løser problemerne. 	<p>Eksperimentel</p> <ul style="list-style-type: none"> • "De problemer vi har, kan ikke løses af det samme niveau af tænkning som skabte dem." - Albert Einstein • Lad os bare gå i gang, så lære vi undervejs.
<p>Hierarkisk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeg er én person. Hvad kan jeg gøre? • Det er dem "højere-oppe", der har ansvaret for at finde nye løsninger. Ikke mit. 	<p>Heterarkisk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alle har et stykke af sandheden, og ingen sidder inde med hele sandheden. • Magt sammen med, ikke magt over!
<p>Konkurrenceorienteret</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skal vi op i det til eksamen? • Hvordan kan det fremme mine muligheder for at få et job, et legat, en fastansættelse? 	<p>Samarbejdsorienteret</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi er alle fælles om det her. Lad os handle ud fra det. • Mange hænder gør arbejdet lettere.

Fragmenteret <ul style="list-style-type: none"> Hvor starter vi overhovedet? Det er alt for kompliceret. Det er et problem for andre faggrupper 	Tværfagligt <ul style="list-style-type: none"> "For hver komplekst problem, er der en løsning, der er simpel, pæn og forkert." - H. L. Mencken Sande løsninger er integrerende og integrerede.
Umiddelbar nærhed <ul style="list-style-type: none"> Jeg prøver bare at leve mit liv. Jeg har ikke tid til det her. Så længe det ikke er i min baghave ... 	Fællesskabets intimitet <ul style="list-style-type: none"> Vi indånder alle den samme luft og er rejsefælder på dette rumskib Jorden. Relationer er nøglen! Vi er nødt til at tænke 7 generationer frem.
Teori <ul style="list-style-type: none"> Klimaændringer er blot en teori. Vi har brug for flere beviser, før vi handler. Jeg tror, der er en komité i gang med at analyserer problemet. 	Praksis <ul style="list-style-type: none"> "Vær den forandring, du ønsker at se i verden." - Gandhi "Den eneste måde at forudsige fremtiden på er at opfinde den." - Alan Kay
Verdslig <ul style="list-style-type: none"> Vi kan reparere planeten ved hjælp af bioteknologi eller nanoteknologi. Verden tilhører mennesket. Olie er her for at vi kan bruge den. 	Åndelig <ul style="list-style-type: none"> "Jeg er en del af (planetens) selvbeskyttelse" - John Seed "Vi er på kanten af et evolutionært spring i bevidstheden." - Sri Aurobindo
Stort økologisk fodaftryk <ul style="list-style-type: none"> Jeg vil have mit MTV og jeg er glad for at mit campus har mange faciliteter. En stor levelfod er et billede på at have klaret sig godt. 	Lille økologisk fodaftryk <ul style="list-style-type: none"> Lev simpelt, så andre simpelthen kan leve. Småt er smukt.
Problemorienteret <ul style="list-style-type: none"> Dissekere og analysere "problemer". Studerende blive "følelseløse" i et ubevidst forsøg på at beskytte deres hjerter mod de tilsyneladende uoverkommelige sociale og miljømæssige problemer, der truer menneskeheden og Jorden. 	Løsningsorienteret <ul style="list-style-type: none"> Skaber nye kulturer og skriver nye "historier". Giver studerende gode muligheder for at være en del af løsningen og lære hvordan de kan gøre en positiv forskel i verden.
<p>Bemærk, at disse sammenligninger er i hver deres ekstreme ende af et kontinuum, men virkeligheden er ikke så sort/hvid.</p>	

Greenberg afslutter sin blog med disse ord: *"Vi lever i en fantastisk øjeblik, ikke bare i menneskets historie, men i planetarisk historie. Vi har overskredet Jordens bæreevne og skal nu finde overgangen til en post-olie-verden, hvis vi skal overleve som art. Det er muligt at leve liv, der både er af høj livskvalitet og lav miljøbelastning. Jeg ved det, fordi jeg har set tusindvis af mennesker, der manifesterer positive visioner i økosamfund over hele verden. Selvom det ikke er utopier,*

repræsenterer disse samfund levende laboratorier, beta-testcentre og innovative campusser hvor vi kan lære at leve godt og let sammen. Vi har så meget at lære af hinanden. Brobygning mellem økosamfund og den akademiske verden er bogstaveligt talt at bygge bro til en mere bæredygtig fremtid". (Greenberg 2011-11)

Som aktiv i den danske økosamfundsbevægelse siden 1993, har jeg fulgt udviklingen lokalt og globalt. Jeg er enig i, at økosamfund er levende laboratorier, der frivilligt tester alternative livsstile, og at mange af deres erfaringer og hvad de har skabt, har stor værdi for det almindelige samfund. Økosamfundsbevægelsen er ikke alene om at skabe konkrete eksperimenter og løsninger. Bevægelsen er tæt forbundet med grupper af oprindelige folk, der i deres traditioner har kilden til bæredygtig filosofi og praksis. Der er permakultur-bevægelsen, som år efter år tiltrækker mange unge mennesker. Transition Town og Urban Farming-bevægelsen øger trivslen og udvikler bæredygtige livsformer i eksisterende boligkvarterer, ved at genetablere lokalsamfundenes relationer og re-lokaliserer den måde vi kan varetage behov.

Hvad kan det større samfund lære af økosamfund?

Erfaringer fra økosamfundene peger i retning af, at det er muligt at have en livsstil, hvor høj livskvalitet og lav miljøbelastning går hånd i hånd. Det betyder ikke, at økosamfundsløsningen er den forkromede løsning for alle overalt. Langt fra. Økosamfund er fremtids-laboratorier, der giver inspiration til hvordan vi kan designe fællesskaber og boligområder, designe nye kredsløb, nye slags lokale økonomier m.m., med det formål at udvikle en livsgivende og bæredygtig livsstil. For at lære af økosamfundene, må det etableret samfund lære af de positive erfaringer og se på, hvordan de kan overføres til resten af samfundet, såsom traditionelle landsbyer, byer og forstadskvarterer.

Som jeg ser det, er der specielt to betydningsfulde ting at lære af den folkelige innovation, der er sket i økosamfundenes fremtids-laboratorier de sidste 25-50 år:

- Social kapital er vigtigere end økonomisk kapital.
- Sociale eksperimenter kan føre til nye og konstruktive løsninger.

Social kapital er vigtigere end økonomisk kapital

En stærk social kapital er den vigtigste forudsætning for, at et økosamfund, eller andre sociale eksperimenter, kan lykkes. Social kapital skabes, når relationer mellem mennesker er anerkendende og livgivende. Relationer, der bygger på tillid og fælles værdier, giver det enkelte menneske adgang til forskellige slags ressourcer (f.eks. nabohjælp, tryghed, udveksling af viden, mad og materielle ting). Når relationer og samarbejde blomstrer, øges den social kapital, projekter inspirerer andre projekter og hjælper mennesker med at finde måder, hvor de kan få gensidig fordel af at samarbejde med hinanden. Hvis en negativ energi, som for eksempel mistillid, træder ind i et netværks sociale relationer, kan mistilliden hurtigt ødelægge den skabende ånd. I lokale fællesskaber, der hovedsagelig er baseret på frivillig deltagelse, er det vigtigt, at man fra start af benytter sig af et sæt af værdier og praksis, f.eks. kommunikations- og mødeformer, der skaber rammer for et fællesskab der værdsætter social mangfoldighed.

Når menneskers behov for anerkendelse, deltagelse og medskabelse er opfyldt, blomstre de og bliver bidragydere til samfundet. Social kapital bygger på følelsen af tillid. Ifølge den amerikanske politolog Robert Putnam, skabes tillid bedst ved at mennesker mødes ansigt til ansigt. Han mener, at grunden til det bratte fald i social tillid i USA er, at efterkrigsgenerationen bruger deres fritid foran tv-skærmene, snarere end at mødes ansigt til ansigt i frivillige organisationer og her skabe og opretholde den sociale tillid. Han kalder dette fænomen en "privatisering af fritid" (Svendsen 2012, s. 42).

I forbrugersamfundet er "menneskelig vækst" sat ind i et mønster af konstant forbrug, arbejde, tjene penge, forbruge - mere og mere – travlhed, adskillelse og miljøbelastning. I økosamfund udfoldes "menneskelig vækst" på to måder: Den ene er det konkrete produkt, der er et resultat af det enkelte menneskes aktivitet eller arbejde. Den anden er den social kapital, der beriger og opbygger fællesskab og lokalsamfund.

Med den viden om hvad der får folk til at trives og får lokalsamfund til at blomstre, kan vi iværksætte - og værdsætte, nye sociale eksperimenter og udvikle kommunale og statslige politikere, der understøtter udviklingen af menneskelig trivsel og bæredygtige lokalsamfund.

Sociale eksperimenter kan føre til konstruktive løsninger

I bogen "Forsøk for forandring? alternative veier til et bærekraftig samfunn" beskrives Danmark som et samfund, der ses som en slags "socialt laboratorium" for eksperimenter (Dahle 1997, p.96). I begyndelsen af 70'erne var de sociale eksperimenter præget af fritvoksende og selvgroende

græsrods eksperimenter med aktører som kollektiv-, kvinde- og miljøbevægelsen. Disse modige eksperimenter blev på den ene eller anden måde hjørnesten i udviklingen af vindmølleindustrien og det økologiske landbrug. Eksperimenterne spillede ligeledes en rolle i, at Landsforeningen for Økosamfund, det første nationale økosamfundsnetværk i verden, blev grundlagt i 1993.

I årenes løb har de sociale eksperimenter ændret karakter. Økosamfund blev en slags "privatiseret livseksperiment", samtidig med at ideerne fik nye og holistiske udtryk. Som jeg ser det, er økosamfunds-bevægelsen inde i en ny fase, hvor økosamfund og andre grønne fællesskaber begynder at samarbejde på tværs af ideer og interesser på måder, hvor økonomi og forretningsudvikling bliver en dynamisk del i samarbejdet.

Som jeg har beskrevet i denne artikel, har civilsamfunds drevne sociale eksperimenter en innovationskraft, der kan spille en vigtig rolle i omstillingen til bæredygtige og blomstrende samfund. Jeg håber, at perspektiverne i denne artikel vil bane vej for, at livsstilsændringer som klimastrategi sættes på den politiske dagsorden - en dagsorden, der sigter mod at skabe en ramme for en ny, bæredygtig og blomstrende livsstil, der er karakteriseret ved en høj livskvalitet i balance med naturen.

Referencer

Dahle, K 1997, *Forsøk for forandring? alternative veier til et værekraftig samfunn*, Spartacus Forlag A/S, Oslo.

Dawson, J 2010, 'Ecovillages and the Transformation of Values', in World Watch Institute (eds), *State of The World 2010*, W.W. Norton & Company, New York / London

Danish Ecovillage Network, viewed 27 February, 2014, www.okosamfund.dk/medlemmer/

Findhorn Foundation, viewed 27 February, 2014, www.findhorn.org/aboutus/vision/founding-principles

Gaia Education, Ecovillage Design Education, viewed 27 February, 2014, www.gaiaeducation.net

GEN, Global Ecovillage Network, <http://gen.ecovillage.org>

Greenberg, D 2011-05, "Why academia needs ecovillages", p.2: Hierarchical vs. Heterarchical, 7 May 2011, <http://sustainabilityeducation.livingroutes.org/2011/05/>

Greenberg D 2011-11, Four reasons why ecovillages need academia, November 15, 2011, <http://sustainabilityeducation.livingroutes.org/2011/11/>

Hallingelille Økolandsby, 2009, Hallingelille værdiweekend Oktober 2009, www.hallingelille.dk/da/samfundet/vaerdigrundlag

Halsnaes Municipal, 2011: last revised June 26, 2013, Klyngedannelse gavner små og mellemstore virksomheder, www.halsnaes.dk/Erhverv/Aktuelt/Juni%202013/Klynger.aspx

Hansen, Kaj, 2011, 'Lifestyle Change as Climate Strategy', in C Mare & M Lindegger (eds), *Designing Ecological Habitats: Creating a Sense of Place*, Gaia Education & Permanent Publications, Hampshire, UK, pp. 23-31.

Jackson, H 2009, 'Creating Oneness – International Climate Edition', LØSNET no. 61-62, p. 3.

Ban Ki-moon, 2009, "Vi kan ikke rede kloden ved at skifte en pære", Dagbladet Information, 20 October 2009, p, 10.

Keepin, W 2012, 'Guidelines for Socially Engaged Spirituality', in M Harland & W Keepin (eds), *The Song of the Earth: A Synthesis of the Scientific & Spiritual Worldviews*, Gaia Education & Permanent Publications, Hampshire, UK, pp. 214-219.

Lidegaard, M 2013, 'Klimakampen skal vindes på håb', Dagbladet Information, January 4, 2013 p, 18.

Læssøe, J 1993, 'Folkeoplysning om bæredygtig udvikling i 90'ernes Danmark – en social-økologisk konceptudvikling', Rapportserie nr. 2, Tværfagligt Center, *Danmarks Tekniske Universitet*, Lyngby.

Læssøe, J 2000, 'Folkelig deltagelse i bæredygtig udvikling', in J Holten-Andersen (eds), *Dansk naturpolitik i bæredygtighedens perspektiv*, Temarapport 2, Naturrådet, København, pp. 224-235.

Markmann, B 2009, *Hverdagslivets kritik: Økosamfund i Danmark*, Ph.d.-afhandling, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Mimundo, 2012, Mimundo Foundation for Sustainable Living and Learning, Ringsted, viewed 27 February 2014, www.mimundo22.wordpress.com/about/

New Economics, 2011, Nic Marks, 'Five Ways to Well-being: The Evidence' created October 21, 2008, www.neweconomics.org/publications/entry/five-ways-to-well-being-the-evidence

Omstillingsagent, 2013, 'Kursistudtalelser', created July 1, 2013, <http://omstillingsagent.dk/kursistudtalelser>

Scharmer, O, 2014, 'Shifting the Social Field: Contemplation, Compassion, and Collective Action', created February 14, 2014, www.blog.ottoscharmer.com/?p=671

Siben Linden 2014, 'Social Life', viewed February 27, 2014, www.siebenlinden.de/index.php?id=53&L=2

Svendsen, G.T. 2012, *Tillid*, Aarhus Universitet.

Uggerby, O 2013, 'Hertha Levefællesskab', Økosamfund i Danmark, no. 74, 2013, p. 6.

Artiklen er oversat fra engelsk af Anne Molony og Ditlev Nissen.

Lifestyle Change as Climate Strategy is a full paper article written to the 6th Living Knowledge Conference at Aalborg University in Copenhagen 9-11th April 2014.

ISBN: 978-87-93053-02-1

Link: www.livingknowledge.org/lk6/

Paper book: http://www.livingknowledge.org/lk6/wp-content/uploads/2014/04/LK6_Full-paper-book_April-2014.pdf

Om forfatteren

Ditlev Nissen underviser i den sociale og økonomiske dimension og faciliterer udviklingsprocesser med fokus på fællesskab og bæredygtig omstilling. Han har været aktiv i [Landsforeningen for Økosamfund](#) fra 1995 og formand siden 2010. Faciliterer beboerinvolveringen i [Permatopia](#) i 2014-2015, et 'økosamfund version 2' initieret af Andelskassen JAK. Initiativtager og dagligleder i [Omstillingsagent](#), der i 2013 lavede kurser for ledige med fokus på bæredygtig omstilling. Underviser og konsulent i [Center for Konfliktløsning](#) fra 1997 til 2009 og i [Involvering.Nu](#) siden 1996.